

[Transcript] Forklart / Skandalesommer: Har de mistet tilliten?

Denne sommeren ble ikke helt som planlagt for flere av landets mæktigste personer. Jeg beklager på det allverst sterkeste. Det er alvorlig, og det beklager jeg. Jeg er innmærrig legge meg. Det beklager jeg svært sterk. Når Feren går mot slutten, har fire politikere stått i illen. Det følte til at to statsrådde måtte gå, en tredje fikk mye kritikk, og at Rødt mistet sin partileder. Og nå er det jo valgkamp. Så hva skjer da? Og hva gjør alle disse sakene med tilliten til politikerne? Du hører på forklart fra Aftenposten en podcast der jeg forklagerer en nyhet i hver episode. I dag om hvordan en sommerfylt av skandaler kan få konsekvenser i lang tid framover. Jeg heter Jenny Førland, og det er mandag 31. juli. Jeg var jo på Galdemonddagen etter den brille saken kom ut, så da gikk jeg selvfølgelig i brillebutikken og prøvde en sånn hug og boss-briller og la ut Insta Story. KTLB Alfteheim er politisk redaktør i Aftenposten, og denne sommeren har han hatt litt ekstra mye å følge med på. Det kan man trygt si, det var skandaler rett før jeg dro i ferie. Da var det skandalet mens jeg var på ferie og første dag tilbake på jobb, så var det fortsatt skandaler. Hvilken er det du kommer til å huske beste? Det er nok Bjørnar Moksnes som stjeler solbriller på Galdemond. Det er så absurd den historien, og i tillegg så kom denne videoen fra overvokkningskammerene, som alle kunne se og gjøre sine egne tanker om. Skandalesommeren startet 20. juni. Da kom det fram at kunnskapsminister Tonje Brenna hadde dit et verv til en god venn. Jeg har håndtet hablitet for seint og for dårlig. Det har ført til at jeg har gjort flere feil. Og allerede dagen etter, så kom en annen statsråd fra Arbeiderpartiet på banen. Som statsråd har du helt avhengig av å ha full tid litt, og jeg ser at dette jeg nå har fortalt dere ikke er skjellig tillittsekkende. For kulturminister Annette Trettebergstuen hadde også utnemt venner til viktige verv. Jeg er derfor orientert statsministeren om at jeg tar konsekvensen av min feil og går av. Også, nesten jeg hakt i en måned senere, har hun et enda enn minister i Trøbu. Oda Bården Må har vært aktiv utenfor politikken, mens han hadde en pervsefra politikken i et åldridsselskaps som heter Okea. Og så sålt han noen aktier derfra og fikk en del utbyte, så han fikk noen som i penger inn på konto. Ja, denne saken er litt komplisert, så hvis du vil vite mer, så har vi laget en egen episode om det. Men kortversjonen er at Oda Bården Må kjøpte aktier i blant annet Kongsberggruppen. Og problemet her var at han satte i regjeringen. For en uke etter kjøpet satte han i et regjeringsmøte. Der ble en miljardkontrakt som Kongsberggruppen skulle tjene mye på, lagt på bordet. Det var en forferdelig feil vurdering av åpenbare årsaker.

[Transcript] Forklart / Skandalesommer: Har de mistet tilliten?

Og det enten med at Oda Bården Må måtte gå av som forsknings- og høyre utdanningsminister. Det er ikke mulig å sit som statsråd og rydde opp i det her uforre som jeg selv har påført meg selv og regjeringen.

Bade saken til Brenna og til dette versdagen er jo alvorlig, fordi dette handler om habilitetsregler som er viktig for å sikre den tilliten til beslutninger som tas av de som sitter på toppen og styrer. Og så er Oda Bården Mås saken alvorlig.

Den er litt annerledes fordi han kjøpte ikke disse aksjene som chef i departementet.

Det var som en hobby han hadde på si.

Men han brød jo habilitetsregler, og han brød regler for aksjene andre, som gjelder for politisk gledelse i departementene.

Og så er det et spørsmål om hvorvitt han har brutt reglene om insidighandel i tillegg.

Hvis det skulle være tilfelle, så blir saken vesentlig mer alvorlig.

Kjetil, hvordan vil du beskrive denne sommeren overårdende?

Det har jo vært en skandalesommer med fire saker, tre i regjering og en i et obsesjonsparti.

Så det har jo preget den politiske journalistikken, og det er rett før en valgkamp.

Alt skal talfestes.

Toppkår, ti av ti.

En god vurdering for det å lys opp i jernvoves, og kan få oss til å presteeer bedre.

Men gjør det samtidig verden til et litt kipere sted?

Vi blir overvåket av enten kommersjell eller offentlig.

Så blir jeg velnødt til å selv og selv og selv.

Hør ny sesong av Deepdick i Podomi eller Aftonpostenappen.

Hver valg enten det er stortingsvalg eller lokalvalg, så stemmer ganske mange normen.

Og ved de siste stortingsvalgene har faktisk otta ti stemt.

Kjetil, hva er det som gjør at så mange folk drar til stemmerne valg etter valg?

Grundleggende sett handler det om å gå og stemme om at du vil påvirke i demokratiet og delta i demokratiet.

For noen er det en pliktføelse. De mener det skal man gjøre og gjør det hver gang.

For andre er det at du ser at det kan være noe som er spesielt viktig for deg.

Her er velgerne ganske ulike.

Vi kan alltid stemme på sampartiet til de som skjelden stemmer, men som kan bli mobilisert hvis det er noe sånn en sak.

De er bompengene, for eksempel. De norske stemmer mot de bompengene for å stoppe det.

Og så har du de som flyter litt ut og inn.

Kanskje det er normalt stemmer, men så er de misforløydt med noe.

Holder seg tilbakel og være og stemme går ikke nedvist litt annet parti.

Men holder seg hjem i stedet er mange ulike faktorer å være og spille oss en rolle her.

Men hva med skandaler som vi har sett i sommer?

For dette er jo ikke første gang politikere driter seg ut.

Støtt og stadig dukker opp skandaler i norsk politikk, og selvfølgelig er det noen som har forsket på dette.

Jeg heter Kim Arne, og jeg er skandale-ekspert.

Og faktisk har Kim Arne Hammersdag skrevet bok om akkurat politiske skandaler?

Så en politisk skandale er jo egentlig politikk på sitt mørkeste og sitt mest melodermatiske.

[Transcript] Forklart / Skandalesommer: Har de mistet tilliten?

Og kanskje det som vi kjenner mest igjen fra serieset West Wing og Borgen.

Men det faktisk skjer i den virkelige verden.

Og så har jo egentlig en litt mer akademisk måte å definere hva en skandale faktisk er.

Og da har jeg tre kriterier som man må ha for at man skal være en skandale.

Det ene er at du må ha et overtramp, og så må noen kritisere det overtrampet.

Og så må også mediernes henge seg på denne saken.

Og man nødt å ha stor mediedekning i alle, eller i hvert fall alle store nasjonale mediernes, gjerne over flere dager.

Og det nødt å være noe som når toppen av, som må være forside-matte.

Så hvis en politiker gjør noe galt og ingen som er merktet og ingen som snakker om det, så går det fint?

Ja, og det er faktisk noe politikerne kan utnytte til sin egen vindning også.

Vi så det for eksempel i starten av disse pendlerbolige saken.

Så var det ganske stille rundt kritikken på de første som ble tatt i disse saken.

Og jeg tror jeg nok har det sammenheng med at en del partier tenkte at her ligger kanskje vi og litt tyntan hvis dette blir en stor sak.

Og skandaler kommer i stort og smått.

Den største skandalen i nyere tid i samme håller mediedekning står Sylvillister for.

Mange husker kanskje at donen skrev på Facebook at arbeiderpartiet beskytter terrorister.

Det var et helt surrealistisk uke.

Det er et Facebook-inleg som ebeklaget.

He omgjort norsk politikk til en barnehage.

Dette var jo et utsang som kom samme dagen som en av 20-andre julifilmene hadde premiere.

Og det skapte jo et stort rabaldar og en veldig stor skandale som flere krevde rett og slett at den burde gå av.

Det ble stilt mis til litt i stortinget mot Sylvillister.

Og det var faktisk bare timer fra at hele Erna-Solberg-regjeringen gikk av på grund av denne saken.

Og så er det de litt mer banale skandalerne?

Vi har Sarah Karn som var stortingstrepresident for arbeiderpartiet.

Hun ble tatt for å ha ringt eller har hatt veldig høye regninger på mobiltelefonen sin.

Som er noe som vi skattebetaler betaler for alle stortingstrepresidentene.

Først så forklarte hun at hun hadde grunn til at hun hadde så høye telefonregninger.

Det var fordi at hun er familieutlande.

Så viser seg at Wege fikk innsyn i kon faktisk at hun hadde ringt.

Og det var då Spåkon eller TeleTog-tjenester.

Og da dette ble kjent så sa hun at hun hadde ringt til Spåkon bare en gang.

Resten var til en soldatskjæreste i utlandet.

Det viser seg at denne kjæresten ikke existerte.

Så hun justerte til at hun hadde en soldatskjæreste i det britiske forsvarer.

Den kjæresten existerte heller ikke.

Så hun hadde ringt til Spåkon og over 700 ganger for flere hundretusen kroner.

Og hun hadde også blitt tatt i å lyge i hvert fall tre ganger.

Og det er jo ikke helt uliktt det vi har sett med Bjønna Mokks nest i siste ukene.

Hva har de sakene fra i sommer egentlig til felles?

[Transcript] Forklart / Skandalesommer: Har de mistet tilliten?

Sakene med borten Mo Brenna og 30 Bergstuen har det til felles at alle har habilitet som en rød tråd. Solbrille-saken er helt anderledes både i alvorlighetsgrad og i egentlig krususitet.

Men hva var det som gjorde at Tonya Brenna kan bli de andre måte gå?

Brenna har et mye mindre alvorlig habilitets over Tramp i sin sak.

Og samtidig så håndterte hun denne saken helt etter boken.

Hun la fram alle dokumentasjoner med en gang, som gjorde at dere medierne ikke kunne komme med de

og bygge opp en dramatikki rundt at hun var på defensiven.

Som gjorde at hun hadde et overtak fra første sekund i denne saken.

Men det er jo også noen politikere som kan gjøre feil å slippe under gang på gang.

Hvorfor er det sånn?

Hvis du har stor karisme som politikere, så tror jeg at du kan komme tryggere gjennom en skandale enn hvis du har lite karisme.

Da kan du for eksempel framføre en veldig troverdige beklagelse, hvis det er den strategien du velger.

Også i noen tilfeller kan du kanskje til og med klare å få føre velgene med en fin rettferdige gjøring av hvorfor du gjorde det.

Har du noe å si hvilket parti du representerer da?

Ja, absolutt.

Vi ser at de politikere som ofte gjør comeback etter en skandale, de er fra framsketspartiet.

Det tror jeg har noe med at framsketspartiet er et parti som ikke bærer den moraliske faren så veldig høyt.

Det gjør at det enklare får en FAP-politiker å komme tilbake etter en sekskandale eller en ruskandale.

For det er ikke en verdi som holdes så veldig høyt blant velgene til framsketspartiet.

Og framsketspartiet har jo ofte enten at den står være ganske polariserende i seg selv.

At det er ikke viktig for framsketspartiet å vinne for eksempel en SVR

i samme grad som det er å holde på de velgene de allerede har.

Men hva med tilliten og stemmene?

Skandaler som de vi har sett i sommer pleier ikke automatisk å føre til dårlig meningsmåling i oppslutningen av valg.

For eksempel har de ikke rett i ordet noe dårligere på meningsmålingen i denne sommeren, selv om de har stormet rundt Bjørn Armoxnnes.

Men kjetil, alle de skandalene her kan de få en effekt på sikt.

Hvis det påvirker tilliten til det politiske systemet, så at det sveker tilliten til demokrati i vårt, så kan de jo ha en betydning, at hvis folk tenker at det spiller ikke noe roll om jeg stemmer, eller at jeg ikke har tillit til at politikerne vil forvalte den makten de får på en god måte.

Men tilliten i Norge er generelt sett veldig høy til politikken og politiske systemet.

Men noen skandaler sitter igjen. I januar fjord gjorde Nordstadt en undersøkelse for vårt land, og da så man at tilliten til stortingspolitikkerne sank kraftig på bare et halvt år.

Og det skjedde etter aftenpostens avsløringer om pendleboler.

Vi kan jo ikke si sikkert at tilliten forsvannet på grunn av de sakene, men de rammet hvertfall det politiske miljøet ganske hardt.

Så for å ta oss tilbake til det spørsmål vi startet med, hva skjer nå?

[Transcript] Forklart / Skandalesommer: Har de mistet tilliten?

I år er det jo da kommunvalg, så da handler det jo mye om tilliten til lokale politikere i kommuner og fylker.

Sommerskandaler handler jo om de nasjonale politikere. Kommer det til å ha noe effekt i høstens valgkamp?

Det betyr jo at det er noen som vi ikke kommer til å se mye mindre av enn det vi hadde renpet på foran.

Bjarne Moksnes kommer vi ikke til å se noe særlig til, og Ola Bortenbo blir ganske lite synlig.

Og så tror jeg det som er en ganske trist effekt av det her er alle de lokale politikere som nå skal ut og drive valgkamp.

Det er jo vanlige mennesker med vanlige jobber, de fleste av dem, de bruker fritid og helger og kveller på å drive med politisk arbeid og bidra i demokratiet.

Så skal de ut og drive valgkamp for satsing på skoler eller kamp mot eiendomskatt eller hva de nå er opptatt av.

Og så får de alle disse spørsmål om Ola Bortenbo saksekjøp eller vennet eller brenna og trettebergstuen eller solbrillene til Bjarne Moksnes.

Det kan være demotiverende, og det er egentlig det tristeste med de skandalene som er rett opp mot valgkamp.

Tror du at vi er ferde med skandaler i norsk politikk for en stund nå?

Nei, det kan kanskje være en liten person nå, det holder med fire på rad.

Også er det sånn at det vil alltid skje feil, politikere er mennesker, de gjør dumme ting.

Også er det sånn hellervis at vi lever i et samfunn med en fri og uavhengig og kritisk presse som kan fortelle om det.

Og vi ser også at når det kommer sånne avsløringer og det blir påpekt sånn feil, så får det konsekvenser.

Du har hørt en podcast fra Aftenbosten.

Det var Kjetilbe Alstheim og Kim Arne Hammersdag som forklarte deg som vanske politiske skandaler og hva de betyr.

Denne episoden er laget av Anders Weberk og meg Jenny Følland.

Resten av forklart er Synesål, Frida Nestonsta og Olaf Eggersvik.

Du har hørt ljud fra VGTV.

Det finnes spørsmål som ikke er så enkel å gure seg frem til.

Typ renta hvorfor måden absolutt oppop opp, altså finnes det ingen andre løsninger.

Og hva skjer med oss og samfunnet når vi verbere og rate hverandre hele tiden?

Og hvorfor straffer vi folk til fengsel selv om de ikke gjorde med vilje som han vaktchefen på Fregatten Helge Insta?

Hva er poenget?

Jeg heter Marie Terrikstater Gjelland og i podcasten Dittykk nær det er kollega mine på tema som formet tida vi lever i.

Næst fordi vi er genøy enten i skjerri og fant inn en god svar da vi guggler, men også for å gi deg en helt ny innsikk og ta meg tilbore neste vennepils.

Kjekk ut Dittykk i Aftenpostenappen eller hos Podny.

Ny sesong kjem onsdag 23. august.